

Hornorakouský zápisník GTS ...

Z Mauthausenu už nevedou schody do pekla

Na levém břehu Dunaje východně od Lince se rozprostírá malebná oblast Horního Rakouska zvaná Mühlviertel. Přímo u starobylého veletoku se tu nachází malé městečko, jehož jméno většina z nás slyšela, ale málokdo ví, že je vzdáleno pouhých 50 km od hraničního přechodu Dolní Dvořiště. Slyšíme-li názvy jako Dachau, Buchenwald, Osvětim či Sachsenhausen, podvědomě nám naskočí i místo, o kterém tu bude řeč: **Mauthausen**. Nacházel se tu totiž jeden z nechvalně proslulých koncentračních táborů Hitlerovy Třetí říše. Dnes je z něho působivý památník, který v červnu navštívili i studenti svinenského gymnázia. Chcete-li se přesvědčit o zločinecké podstatě nacistického režimu, pak jste na správném místě.

Vznik největšího koncentračního tábora na území Rakouska (nacisty přejmenovaného na Donau- und Alpenreichsgauen) nebyl náhodný. Souvisel s Hitlerovým záměrem přestavět říšská města ku obrazu svému, k čemuž ovšem potřeboval stavební materiál. Proto byly v letech 1937-1940 téměř všechny nové tábory zakládány buď u lomů nebo cihelen. Městečka Mauthausen a nedaleký Gusen měla smůlu, že se v jejich blízkosti nacházely žulové lomy. Organizace SS je promptně „vykoupila“ od jejich vlastníka, města Vídně. Schutzstaffeln (SS) měly původně sloužit „k ochraně Vůdce a k zajištění vnitřní bezpečnosti Říše.“ Himmler je však záhy přeměnil také v prosperující podnik, vynášející svým zakladatelům pohádkové zisky. V dubnu 1938 si SS v Berlíně založilo firmu Deutsche Erd- und Steinwerke GmbH (DEST s.r.o.) a už 8. srpna 1938, tedy jen pět měsíců po anšlusu Rakouska, byl u velkého lomu „Wiener Graben“ založen na kopci nad Mauthausenem nový koncentrační tábor pro asi 3-5 tisíc vězňů. Spadal podobně jako ostatní tábory zcela pod pravomoc SS, přičemž jejím příslušníkům byla strážní služba počítána jako služba na frontě!

Přestože Mauthausen nebyl „*vyhlazovacím táborem*“ (Vernichtungslager) jako třeba Osvětim či Treblinka, sloužil jednoznačně nejen k zastrašování, ale i k přímé likvidaci politických odpůrců. Tento „*koncentrační tábor*“ (Konzentrationslager, zkratka KL či KZ) byl zajišťovacím sběrným táborem (Schutzhaftlager) pro civilní vězně. Od počátku se tu však prováděla „likvidace prací.“ Navíc k 1. lednu 1941 rozhodl šéf bezpečnostní policie R. Heydrich, že se Mauthausen stane táborem III. stupně s přísnějším režimem a budou sem posíláni jen „nepolepšitelní“ vězňové. Likvidace politických nepřátel, židů a slovanské inteligence tím byla posvěcena.

Zprvu zde byli vězněni jen Němci, Rakušané a občané ze zabraných Sudet. Po 1. září 1939 však táborem prošly téměř všechny národy Evropy. Zejména příslušníci polské inteligence, sovětsí váleční zajatci určení k likvidaci, ale např. i přes sedm tisíc španělských republikánů, zatčených po okupaci Francie. V letech 1941-1945 sem bylo deportováno také nejméně 7320 Čechů a Slováků.

Heydrich totiž po svém příchodu do Prahy rozhodl, že Češi budou posíláni především do Mauthausenu. Přestože tábor byl výlučně mužský, bylo zde od roku 1942 vězněno i na 8 tisíc žen.

Šance na přežití zde byly malé. V důsledku těžké práce (11 hodin denně), nedostatečné stravy (jejíž kalorická hodnota byla asi třikrát menší než bylo potřeba), brutálního zacházení, nemocí a poprav byla průměrná délka života vězňů děsivě krátká. Do podzimu 1939 činila 15 měsíců, do poloviny roku 1943 asi 6 měsíců, v období 1943-44 zhruba 9 měsíců (protože vězňové byli potřební pro práci ve zbrojním průmyslu) a na konci války jen 3 měsíce. Dobře živěný vězeň (ovšem podle měřítek SS) dosahoval průměrné váhy 42-48 kg. Podle záznamů německých „lékařů“ vážili dospělí muži v řadě případů pouhých 28 kg (i zde byli vězňové používáni k lékařským experimentům)! Větší naději měli jen Rakušané a Němci (když měli navíc štěstí), pak různí specialisté a řemeslníci, a také příslušníci „vězeňské samosprávy“, kteří byli ovšem prodlouženou rukou SS a rekrutovali se z řad kriminálníků (káповé bloků s pomocníky).

Zprvu kriminální osazenstvo tábora (označované zeleným trojúhelníkem) během války zcela převýšily ostatní kategorie vězňů: političtí (s červeným trojúhelníkem), homosexuálové, emigranti, sektáři (Svědkové Jehovovi aj.), asociálové (tuláci, Rómové), váleční zajatci a také židé (kteří měli pod příslušným trojúhelníkem ještě trojúhelník žlutý). Národnost označovalo černé písmeno v trojúhelníku (např. „T“ = Tscheche).

Do března 1944 sem gestapo poslalo asi 3000 židů, zatčených za politické přečiny. Z nich přežili jen tři! Poté od dubna 1944 proudily do Mauthausenu tisíce židů z opouštěných vyhlazovacích táborů na východě a z Maďarska, které nacisté chtěli ještě využít coby pracovní sílu. Téměř nikdo z nich nepřežil. Celkem jich zde zemřelo na 35 tisíc!

Zvláštní kategorií vězně byl „K-Häftling“ (K jako Kugel = kulka). Nedostal ani vězeňské číslo a byl určen k okamžité likvidaci. Většinou se jednalo o sovětské válečné zajatce, ale v době heydrichiády sem byla takto poslána i řada Čechů. Právě Rusové zorganizovali v únoru 1945 jediný hromadný útek v historii tábora. Asi čtyřem stovkám mužů se podařilo proniknout přes strážce a ploty. Ostraha SS však ve spolupráci s armádou, policií a civilisty zahájila akci „Mühlviertel Hasenjagd“ (hon na zajíce) a až na několik jedinců všechny pochytali a zavraždili.

Od podzimu 1943 byli vězňové také zcela zapojeni do zbrojní výroby. K zajištění výstavby podzemních továren vzniklo v Rakousku celkem 49 pobočných táborů, které patřily pod mateřský tábor Mauthausen. Vyráběly se zde součásti tzv. „záračných zbraní“ (zejména raket V-2 a proudových letounů Me-262), které měly spasit Hitlerův režim. Vznikl tak jeden z největších komplexů pracovních táborů v nacisty ovládané Evropě.

Když Američané 5. května 1945 tábor osvobodili, nacházelo se v něm v otřesných podmínkách přes 80 tisíc vězňů! Podle neúplných dokumentů

(esesáci záznamy ničili) se odhaduje, že táborem v letech 1938-1945 prošlo na 200-220 tisíc lidí, z nichž 100-120 tisíc zemřelo.

Čechů zahynulo v Mauthausenu téměř pět tisíc. Přesné číslo však nelze zjistit. Zavražděni zde byli např. kapitán Karel Pavlík (který dal 15.3.1939 rozkaz k obraně Místku), herečka Anna Letenská, světově proslulý radioamatér a spisovatel Otakar Batlička nebo slavný písničkář Karel Hašler. Šťěstí naproti tomu měl třeba ekonom Ota Šik, kardinál Štěpán Trochta nebo prezident Antonín Novotný. Svobody se v Mauthausenu dožil také budoucí „lovec nacistů“ Simon Wiesenthal.

A jak dopadli vrahové? 97 válečných zločinců z Mauthausenu bylo v roce 1946 americkým vojenským tribunálem odsouzeno k smrti a popraveno. Dvě stovky dalších dostaly doživotní nebo mnohaleté tresty. Souzen však nebyl velitel tábora F. Ziereis, smrtelně postřelený na útěku, ani jeho zástupce G.Bachmayer, jenž spáchal sebevraždu. Spravedlnosti zcela unikl jeden z lékařů SS dr. A. Heim, přezdívaný „Doktor Smrt“, který vraždil vězně injekcemi do srdce.

Po válce se Mauthausen stal důstojným památníkem obětí nacismu. Zachována byla většina obvodových zdí a zděných objektů a zrekonstruovány byly i tři vězeňské bloky. Každý si tak může vytvořit poměrně realistický obrázek života v táboře. V roce 1970 zde otevřeli muzeum, v němž lze kromě dokumentů, fotografií a historických předmětů vidět i dochované pece krematoria, plynovou komoru (v níž byly zplynovány tisíce vězňů), popravčí místnost (kde se prováděl tzv. Genickschuss, tedy poprava střelou do týla) či pitevnu (v níž popraveným vyjímali zlaté zuby a snímali části kůže s tetováním). Vně tábora je Park pomníků jednotlivých národů, který vznikl od roku 1949. Svůj pomník tu samozřejmě mají i Čechoslováci. Nedaleko odsud nás pak 186 „Schodů smrti“ zavede až do lomu, v němž při otrocké práci našly smrt tisíce vězňů. Ze „Stěny parašutistů“ zde esesáci pro zábavu shazovali zejména židovské vězně.

Na „Schodech smrti“ se dnešní návštěvník jen zadýchá. Do pekla už naštěstí nevedou. Snad přispívají alespoň k poznání, jaké nelidské skutky může způsobit fanatická víra v jakoukoli autoritativní ideologii.

Text i foto: Mgr. F.Slípka